

Till Ålands landskapsregering (ÅLR 2025/5592)

Utlåtande gällande ny gymnasielagstiftning för landskapet Åland

Landskapsregeringen begär om utlåtande gällande ny gymnasielagstiftning för landskapet Åland. Funktionsrätt Åland r.f. (förbundet) representerar genom sina medlemsföreningar cirka 4 300 personer med funktionsnedsättning och deras anhöriga på Åland.

Yttrandegruppen, som består av representanter från förbundet och dess 11 medlemsföreningar, har tillsammans med representanter för bland annat NPF Åland och DUV på Åland nyligen behandlat förslaget på en ny gymnasielagstiftning och lämnar följande utlåtande:

Förbundet välkomnar flera ändringar i gymnasielagstiftningen. Vi är exempelvis glada över § 13 där det regleras att hänsyn ska tas till studerande med funktionsnedsättning eller personer med särskilda behov. De studerande ska ges inflytande, medansvar och delaktighet i planering och genomförande av studierna. Vi ser också det som positivt i lagförslaget att fokuset på stöd har alltmer skiftat från diagnos mot behov.

Dock ser vi bekymrat på lagens förarbete när en funktionshinderkonsekvensbedömning återigen inte har gjorts, i detta fall även om lagändringen förväntas få konsekvenser för flera personer med funktionsnedsättning. I processen att ta fram lagändringen har Rädda barnen på Åland fått i uppdrag av landskapsregeringen att göra en barnkonsekvensanalys av lagförslaget. Samtidigt har man inte begärt Funktionsrätt Åland eller förbundets medlemsföreningar vars medlemmar berörs av lagförslaget att utföra en funktionsrättskonsekvensbedömning.

Förbundet ser också med oro på den snabba utvecklingen som gjort att allt fler åländska grundskoleelever behöver specialpedagogiskt stöd eller mångprofessionellt stöd. Även om utvecklingen ser liknande ut i stort sett i hela regionen tyder detta på att den åländska skolan och samhället i stort möjligtvis genomsyras av faktorer som gör det allt svårare för barn och unga att klara av skolan och samhället överlag.

Psykisk ohälsa, såsom ätstörningar,¹ bland skolelever ökar vilket sätter press på skolan och vården.² Förbundet välkomnar alla satsningar som leder till bättre skolmiljö för personer

---

¹ Ålands radio och tv. 15.9.2025. Läkaren larmar: Ätstörningarna ökar igen – "Djupt tragiskt".

<https://alandsradio.ax/nyheter/lakaren-larmar-atstorningarna-okar-igen-djupt-tragiskt> [hämtad 10.10.2025]

² Ålands radio och tv. 1.9.2025. Kraftig ökning av remisser till Bup – skärmar och brist på rutiner del av problemet. <https://alandsradio.ax/nyheter/kraftig-okning-av-remisser-till-bup-skarmar-och-brist-pa-rutiner-del-av-problemet> [hämtad 10.10.2025]

med funktionsnedsättning och att det finns lagstiftning som möjliggör ett utökat stöd för alla personer i gymnasiet. Som ett led i detta arbete behöver vi en modern lagstiftning som inte begränsar möjligheter för att reformera skolan mot en salutogen riktning.

Även om huvudregeln är att hälsotillstånd och funktionsförmåga inte får vara ett hinder för antagning till studier, ser vi med oro hur SORA-lagstiftningen, med sitt starka fokus på trygghet och säkerhet, kan diskriminera både direkt och indirekt genom att begränsa personers möjlighet att utbilda sig med hänvisning på hälsotillstånd inom vissa yrkeskategorier.^{3 4}

Tillräckliga resurser måste avsättas för att säkerställa att alla elever med funktionsnedsättning kan påbörja, fullfölja och fortsätta sin utbildning på lika villkor som andra.⁵ Till detta ingår att rehabilitering ska ges under skoltid och att skolan ska erbjuda lokaler för terapier för personer med funktionsnedsättning.

Förbundet ser även med oro på hur landskapsregeringen planerar utveckla yrkesträningsprogrammet, så att möjligtvis fler skulle falla under programmets tillämpningsområde. 49 §, *Handledande yrkesträningsundervisning*, kan vara strukturellt diskriminerande då den nekar möjligheten för personer inom den handledande yrkesträningsundervisningen att få en examen och därifrån ta sig vidare till yrkeslivet, vilket kan få stora konsekvenser för personens framtid. Paragrafen begränsar också studierätten för personer inom handledande yrkesträningsundervisning till tre år, medan den för andra personer inom gymnasiet är fyra år.

Enligt 86 §, *Skolans inom- och utomhusmiljö*, ska tillgängligheten i skolans inom- och utomhusmiljöer säkerställas, vilket är bra, men hur förverkligas tillgängligheten i praktiken? Enligt våra erfarenheter görs inte att detta, till exempel har vi påpekat ett flertal grova brister i tillgängligheten vid Ålands Yrkesgymnasium.⁶ Bygganden är i det stora hela gammal och utfört på ett sätt som inte kan klassas som tillgängligt, enligt moderna rekommendationer.

I 113 §, *Särskilda studiesociala förmåner för studerande som får specialpedagogiskt eller mångprofessionellt stöd*, förtydligas att pedagogisk assistans inte ska blandas ihop med personlig assistans enligt handikappservicelagen (FFS 380/1987). Kommunernas socialtjänst (KST) ansvarar för beslutsfattandet om och ordnandet av service enligt handikappservicelagen, medan utbildningsanordnaren ansvarar för det pedagogiska stödet. I praktiken ser vi dock att personlig assistans och pedagogisk assistans eller stöd blandas ihop. Till exempel har vi erfarit beslut där personer nekats personlig assistans för att de anses få

---

³ Blix, Linda. 10.2.2025. *Traficom-beslut krossar Olivers framtid till sjöss*. Ålandstidningen.

<https://epaper.alandstidningen.ax/p/alandstidningen/2025-02-10/a/traficom-beslut-krossar-olivers-framtid-till-sjoss/3923/1834649/60617201> [hämtad 10.10.2025]

⁴ Forssell, Monica. 3.10.2022. Vanliga diagnosen ADHD kan grusa sjömansdrömmar - så gick det för "Mats". Åbo underrättelser. <https://www.abounderrattelser.fi/artikel/vanliga-diagnosen-adhd-kan-grusa-sjomansdrommar-sa-gick-det-for-mats/> [hämtad 10.10.2025]

⁵ CRPD C/FIN/CO/1. Concluding observations on the initial report of Finland. Artikel 24

⁶ Funktionsrätt Åland. 2025. *Tillgänglighetsinventering av Yrkesgymnasiet*.

<https://handicampen.ax/app/uploads/2025/03/yrkesgymnasiet.pdf> [hämtad 14.10.2025]

tillräckligt stöd i skolan. Pedagogisk assistans och personlig assistans ska tillgodose olika behov hos den berörda personen och ska därför inte blandas ihop. I skolmiljö kan flera former av assistans existera för en enskild person samtidigt, men eftersom olika stödformer i praktiken kan överlappa varandra blir det viktigt att myndigheter samarbetar för att skapa en välfungerande helhet kring den berörda personen.

Funktionsrätt Åland tackar för möjligheten att kommentera den nya gymnasielagstiftningen på Åland.

Mariehamn, 13 oktober 2025

Jan Salmén

Ordförande

Karl Wahlman

Verksamhetsledare

Funktionsrätt Åland rf

Skarpansvägen 30, 22100 Mariehamn

+358 (0)18 22 360, info@handicampen.ax

www.handicampen.ax

